

de katılımıyla gösterişli bir törenle gerçekleştirildi (a.g.e., I, 98).

Kamuoyu dikkate alınarak yeni teşkilâtın masrafları için başka vergiler ihdasından kaçınıldı ve haksız ellerde biriken eşâmelerden bu amaçla istifade edilmesi yönüne gidildi. Bu gibilerin ellerindeki maaş cüzdanlarına önce tamamen el konulması ve karşı koyanların idam edilmesi düşünüldüyse de II. Mahmud'un müdahalesiyle bunların kırk gün içinde yarı değeriyile teslim edilmeleri gerektiği ilân edildi (Cevdet, IX, 9). Esâme alım satımından çıkarı olan ocak eskileri, ricâl ve halktan bazı kesimler bu uygulamadan memnun kalmazlarsa da Alemdar'dan çekinmelerinden ötürü buna karşı çıkamadılar. Öte yandan Sekbân-ı Cedîd erlerine tanınan imkânlar yanında sadrazamın yeni orduya teveccühü ve devletin asker olarak sadece sekbanları, topçuları ve kalyoncuları tanınması yeniçerilerin öfke ve kıskançlıklarını çekiyordu. İstanbul kahvehanelerinde dedikodular hızla yayılıyordu. Bu arada Sekban askerlerinin sayısı artıyor, ayrıca Anadolu'da başta Cebbarzâde Süleyman Bey olmak üzere diğer bazı âyanlar tarafından asker yazımı yapılıyordu. Kendi siyasi hesabı içinde başta II. Mahmud olmak üzere gidişatın önceki gibi bir yeniçeri isyanıyla sona erebileceğinden kaygılananlar yeni oluşuma karşı mesafeli davranıyordu. Asker olarak kalmak isteyenlerin yeni kurulan Sekbân-ı Cedîd Ocağı'nda askerlik öğrenmeleri mecburiyeti nihayet bardağı taşıran son damla oldu. Alemdar'ın ıslahat girişimlerinden rahatsızlık duyanların da sürdürdüğü çalışmalar sonucu yeni orduya karşı çıkan yeniçeriler ayaklandı ve harekete geçerek Bâbiâli'yi bastı (16 Kasım 1808). Dağınık ve kumanda birliği içinde olmayan sekbanlar bu baskın esnasında sadrazama yardımda bulunamadılar. Ancak Kabakçı İsyânı'nda olduğu gibi bu defa gelişmelere seyirci kalmadılar ve çarpışmalara iştirak ettiler. Topthane ve Galata'yı elde tutarak Tersane ve donanma ile irtibat halinde oldular. Üsküdar'a ve saraya asker sevk ettiler (Krauter, s. 29). Ardından Topkapı Sarayı birinci avlusu içinde ve dışında, Ayasofya, Sultanahmet, Beyazıt ve Süleymaniye semtlerinde Sekbân-ı Cedîd askerleriyle yeniçeriler arasında kanlı sokak çatışmaları meydana geldi. Süleyman Ağa kumandasındaki Sekbanlar gemilerden atılan topların atışı altında kalan Ağa Kapısı'na kadar ilerlediler. Toplam sayıları 4000 kadar olan sekban askerleri yeni ve tâlimleri yetersiz ol-

masına rağmen direndiler. Alemdar Mustafa Paşa'dan sonra Süleyman Ağa'nın da burada isabet alarak ölmesi bağırsız kalmalarına yol açtı (a.g.e., s. 30). Gemilerden ateş edilmesi sebebiyle infiale kapılan hal-kın da iştirakiyle sayıları 15-16.000 olan yeniçeriler karşısında başarılı olmadılar (Zinkeisen, VII, 571). Bununla birlikte çarpışmalarda cesurca saldırıları ile yeniçerilerin gözünü korkutmayı başardılar. Çarpışmalar sırasında Levent ve Üsküdar kırsalları yakıldı, Selimiye civarındaki matbaa başta olmak üzere Nizâm-ı Cedîd uygulamalarına katkısı bulunan her şey tahrip edildi. Kadı Abdurrahman Paşa'nın konağı dahil olmak üzere diğer kumandan evleri ve iş yerleri, atölyeler yıkıldı, sekbanların ağaları öldürüldü (Cevdet, IX, 31 vd.). Sahipsiz kalan Sekbân-ı Cedîd askerlerinden sağ kalanlar İstanbul dışına kaçıp dağıldı (Câbi Ömer Efendi, I, 309-311). Üç ay kadar süren Sekbân-ı Cedîd denemesinin, Haziran 1826'da son darbeyi vurmak üzere gerekli bütün önlemleri alan ve Eşkin-ci Ocağı'nı kurarak yeniçerileri son bir defa ayaklanma tuzağına düşürüp ortadan kaldırmayı hedefleyen II. Mahmud için iyi bir örnek teşkil etmiş olduğuna şüphe yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

Georg Oğuluckyan'ın *Ruznamesi: 1806-1810 İsyânları*, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa (trc. H. D. Andreasyan), İstanbul 1972, s. 36-46; Câbi Ömer Efendi, *Târih* (haz. Mehmet Ali Beyhan), Ankara 2003, I, 203-204, 217, 237-238, 243-244, 264-266, 309-311; Mütercim Âsım Efendi, *Târih*, İstanbul 1284, II, 237-238, 240 vd., 251 vd., 256-260; J. de Saint-Denys, *Révolutions de Constantinople en 1807 et 1808*, Paris 1819, II, 198 vd., 201-202, 207, 230, 276-281; Şânîzâde, *Târih*, I, 77, 90, 97-143; Zinkeisen, *Geschichte*, VII, 564-580; O. F. von Schlechten-Wssehrd, *Die Revolutionen in Constantinople in den Jahren 1807 und 1808*, Wien 1882, s. 182-227; Cevdet, *Târih*, IX, 8-42, 275-277; J. Krauter, *Franz Freiherr von Ottenfels: Beitrage zur Politik Metternichs im griechischen Freiheitskampf 1822-1832*, Salzburg 1913, s. 29-30; *Yayla İmâmı Risâlesi* (nşr. Fahri Ç. Derin, TED, sy. 3 [1973] içinde), s. 252 vd.; Mahmud Şevket Paşa, *Osmanlı Askerî Teşkilâtı ve Kıyafeti* (haz. Nurettin Türsan – Semiha Türsan), Ankara 1983, s. 78; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, İstanbul 1942, s. 144-145; a.mlf., "Mustafa Paşa", İA, VIII, 725; K. Arapyan, *Rusçuk Âyanı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Kahramanlıkları* (trc. Esat Uras), Ankara 1943, s. 15 vd.; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1947, V, 93-94, 95, 96, 144-145; Efdaleddin [Tekiner], "Alemdar Mustafa Paşa", *TOEM*, III/18 (1328/1912), s. 1109; IV/19 (1329/1913), s. 1161-1176; IV/20 (1329/1913), s. 1232-1245; IV/21 (1329/1913), s. 1304-1327.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

SEKİNE

(السكينة)

Allah'ın müminlere bahşettiği
sükûnet ve güven anlamında
Kur'an terimi.

Sözükte "sakin olmak, durmak; susmak" mânasındaki sükûn kökünden türeyen sekîne "ağır başlılık, vakar, rahmet, güven, kişiyi teskin eden şey" demektir (*Lisânü'l-'Arab*, "skn" md.). Râgıb el-İsfahânî kelimeye "müminin kalbini teskin eden ve ona güven veren melek, şehvete meyletmekten alıkoyan akıl, korkunun yok olması durumu" anlamlarını vermiştir. Sekîne Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'e, müminlere ve İsrâiloğulları'na atıfla altı âyette geçmektedir. Bunların beşinde Allah'ın Resûl-i Ekrem ile müminlerin üzerine ya da kalplerine huzur indirdiği ve onları -meleklerden oluşan- ordularla ve zaferle desteklediği belirtilmekte (et-Tevbe 9/26, 40; el-Feth 48/4, 18, 26), birinde ise İsrâiloğulları'na ait sandığın içinde kendileri için rablerinden bir sekînenin, ayrıca Mûsâ ve Hârûn hânedanlarından bir kalıntının bulunduğu işaret edilmektedir (el-Bakara 2/248). Sekîne hadislerde yine Hz. Peygamber ve müminlerle bağlantılı olarak yer almaktadır (Buhârî, "Cum'a", 18, "Cihâd", 34; Müslim, "Zikir", 39, "Cihâd", 125; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 19).

Tefsirlerde yer alan yorumlarda kelimenin "teskin etme ve güven oluşturma" mânasına vurgu yapılmış; kalbe inen sükûnet, gönül rahatlığı, güven duygusu, sabır, vakar, müminlerin sükûn bulmalarını ve iman etmelerini sağlamak ya da imanlarını arttırmak için Allah'tan gelen yardım ve rahmet biçiminde açıklanmıştır. Bilhassa müminlerle bağlantılı âyetler söz konusu olduğunda (et-Tevbe 9/26; el-Feth 48/4) şiddetli üzüntü ve korkudan sonra melekler vasıtasıyla veya başka yollarla kalplerin sükûn ve itminan bulması (Mâtürîdî, VI, 323), din konusunda sebat ve hidayete sevkeden basîret (Taberî, XIII, 88), Rabbin hükmü karşısında kalbin itminana ulaşması, beşerî faaliyetin bütünüyle silinmesi, gaybdan hâsıl olan şeylere itiraz etmeden gönlün rıza göstermesi (Kuşeyrî, II, 19) tarzında izahlar yapılmıştır. Tasavvuf geleneğinde kelimeye yaygın anlamının dışında "ilham, mârifet, yâkin, nur" mânaları atfedilmiştir (Çift, XV/2 [2006], s. 201-205).

Âyetlerde Allah'ın müminler üzerine sekînesini indirmesi bazan genel bağlamda kullanılmış (et-Tevbe 9/26), inkârcıların kalp-

lerine yerleştirdikleri Câhiliye taassubuna karşılık Allah'ın peygamber ve müminlerin kalplerine sekînesini indirerek onların takvâya yönelmelerini sağladığı ifade edilmiştir (el-Feth 48/26). Bununla müminlerin kuvvetlenip kalplerinde irade ve cesaretin hâsıl olması, müşriklerin ise korku ile güçsüzleşmesi kastedilmiştir (Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, IV, 101; ayrıca bk. HAMİYET). Bazan da bu kavramla Resûl-i Ekrem'in Ebû Bekir ile birlikte kendisini öldürmek isteyen müşriklerden uzaklaşarak Mekke dışındaki bir mağaraya sığınmasına (et-Tevbe 9/40), Mekke'ye girmeleri engellenen Hz. Peygamber'le ashabının Hudeybiye'de Kureys'e karşı savaşmamak üzere biat etmeleri ve barış antlaşması yapmalarına, ayrıca Hayber'in müminler tarafından fethine (el-Feth 48/18) atıf yapılmıştır. İlk örnekte sekînenin kime râci olduğu konusunda tefsirlerde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüş, Resûl-i Ekrem'in Allah'tan başkasından korkmaya-çağı ve Allah'ın kendisine daima yardımcı olduğunu bildiği, dolayısıyla sekînenin Hz. Peygamber'in yanından hiç eksik olmadığı gerçeğinden hareketle âyetinde geçen sekînenin Ebû Bekir'in üzerine indiği ve bu şekilde onun kalbinin Resûlullah'la ilgili korku ve üzüntüden huzur ve sükûn bulunduğu yönündedir. Sekînenin Hz. Peygamber'in üzerine indiğini kabul edenlere göre ise bundan maksat, peşlerindeki müşriklerin görmediği bir orduyla veya çeşitli hüccetler ve burhanlarla Resûlullah'ın desteklenerek sekînenin yenilenmesidir (Mâtürîdî, VI, 364; Fahreddin er-Râzî, XVI, 65-66; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, II, 373).

İsrâiloğulları ile bağlantılı kullanılan sekîne konusunda ise (el-Bakara 2/248) farklı açıklamalara yer verilmiştir. İlgili âyete göre Allah, peygamberi (Şimuel) aracılığı ile İsrâiloğulları'na kendilerine kral seçtiği Tâlût'un hükümrانlığının delili olarak düşmanın eline geçen kutsal sandığın kendilerine geri geleceğini müjdelemiştir. Bu sandık bir rivayete göre Allah tarafından Hz. Âdem'e indirilmiş, daha sonra Hz. Ya'kûb'a ve İsrâiloğulları'na ulaşmıştır; diğer bir rivayete göre ise Hz. Mûsâ ile yapılan ahiden itibaren İsrâiloğulları'nın sahip olduğu bir sandıktır. İsrâiloğulları savaşa gidecekleri zaman din adamları bu sandığı önden taşıyor, kendileri de arkadan takip ederdi; sandık yanlarında olduğunda da ima düşmanlarına galip gelirlerdi. Ancak Allah, emirlerine isyan edip peygamberlerine karşı gelmeleri üzerine birçok defa sandığın düşmanın eline geçmesine izin vermiş, fakat her defasında tekrar İsrâilo-

ğulları'na döndürmüş, son defada ise sandık bir daha geri döndürülmemiştir. Buna göre âyetinde İsrâiloğulları'nın Amâlika kavmine yenilip sandığın Câlût ile (Golyat) adamları tarafından ele geçirilmesine atıf yapılmaktadır. Sandığı bir müddet yanlarında tutan kavim başlarına çeşitli belâların gelmesi üzerine sandığın kendilerine uğursuzluk getirdiğini anlamış, onu iki öküzün sırtına yükleyip İsrâiloğulları'na geri göndermiştir. Bir görüşe göre bu, Tâlût'un (Saul) kral seçilmesinden önce vuku bulmuş bir hadise olup sandığın geri dönmesi İsrâiloğulları'nın, düşmanlarıyla savaşırken kendilerine önderlik yapması için peygamberlerinden bir kral isteyip daha sonra Tâlût'un hükümdarlığına muhalefet etmeleri ve bu konuda delil istemeleri üzerine Şimuel peygamberin beyanının teyidi olmaktadır: "Allah sizin üzerinize onu seçti, ilimde ve bedene ona üstünlük verdi. Allah mülkünü dilediğine verir" (el-Bakara 2/247; krş. I. Samuel, 8-10; bk. Taberî, II, 607-608; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, II, 247).

Âyetinde sandığın içinde olduğu belirtilen sekîneye dair çeşitli rivayetler nakledilmiştir. Bunu mânevî anlamıyla rabbin rahmeti, İsrâiloğulları için vakar, sükûnet ve gönül rahatlığı yahut Allah'ın Hz. Mûsâ'ya, Hârûn'a ve sonra gelen peygamberlere indirdiği kitaplardan müjdeler şeklinde anlatılanlar olduğu gibi insana benzer bir sûreti bulunan bir çeşit rüzgâr, zebercet veya yakuttan yapılmış, kedi başı gibi başı, iki kanadı, kuyruğu ve parıltılı gözleri olan ve ses çıkaran bir yaratık; Allah tarafından gönderilmiş, İsrâiloğulları'nın bir şey hakkında ihtilâfa düşmesi halinde konuşan ve onlara istedikleri bilgiyi veren bir ruh ya da cennetten gelen, içinde peygamberlerin kalplerinin yıkandığı altından bir tas şeklinde açıklayanlar da olmuştur. Bu şekilde Allah, Tâlût'a ve ordusuna yardım etmiş ve onlardan düşman korkusunu gidermiştir (Taberî, II, 612-613; Mâtürîdî, II, 141-142; Fahreddin er-Râzî, VI, 178; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, II, 249).

Kurtubî, "Bir kişi Kehf sûresini okuyordu, yanında da iki uzun ipe bağlı olan atı duruyordu. Bu sırada etrafını bir bulut kapladı ve bulut ona yaklaşmaya başladı. At bu durumdan ürktü. Sabah olunca o kişi Resûlullah'a gidip olayı anlattı. Hz. Peygamber de, 'Bu sekîne idi, Kur'an için inmişti' dedi" şeklindeki hadisi (Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 11; Müslim, "Mûsâfırın", 240) delil göstererek sekînenin bir ruh olduğu veya ruhu olan bir yaratığa işaret ettiği görüşü üzerinde durmuştur. Kurtu-

bî'ye göre Allah, sandığı İsrâiloğulları'nın kalplerinin Tâlût'un hükümdarlığı konusundaki ihtilâftan sükûn bulması için bir vesile kılmıştır. Taberî'ye göre ise bu konudaki görüşlerin en isabetlisi, sekîne ile İsrâiloğulları'nın bildikleri ve kendisini görünce sükûnete kavuştukları bir kısım âlâmetlerin kastedildiğidir; bu şeyin rüzgâr, hayvan olması veya insan sûretine sahip bulunması mümkün olup önemli olan ortaya çıktığında İsrâiloğulları'na güven vermesi, onları mutmain kılmasıdır. Benzer şekilde Mâtürîdî tarafından benimsenen görüş de sandığın bulunduğu yerde İsrâiloğulları'nın güven duyup sükûna ermelerini sağlayan bir şeyin mevcut olduğu bilgisi dışında sekînenin mahiyeti hususunda kesin bir bilginin olmadığı yönündedir.

Sandığın içinde bulunduğu belirtilen kalıntılar hususunda da bunun Hz. Mûsâ ve Hârûn'un asâları, elbiseleri veya çarıkları, Mûsâ'ya verilen levhaların bir kısmı, çölde İsrâiloğulları'na indirilen yiyecekten (men) bir parça, ilim ve Tevrat ya da Allah yolunda cihad olduğu şeklinde farklı açıklamalar yapılmıştır (Taberî, II, 614-615; Fahreddin er-Râzî, VI, 178). Taberî'nin görüşü, âyetinde adı geçen kalıntı ile zikredilenlerin tamamının veya bir kısmının kastedilmiş olabileceği, bu konuda kesin bir bilgiye ulaşmanın mümkün olmadığı yönündedir. Elmalılı Muhammed Hamdi ise, "Peygamberler ne bir altın ne bir gümüş miras bırakmıştır; ancak ilim miras bırakmıştır" hadisinden hareketle (Ebû Dâvûd, "İlim", I, 3641; Tirmizî, "İlim", 19) âyetinde geçen peygamberlerden kalma bakıyyenin ilim ve din olduğunu, dolayısıyla sandığın kendisinin muhtevasıyla birlikte bir sekîne oluşturduğunu ileri sürmüştür (Hak Dini, II, 833). İlgili âyetlerdeki sekîne kavramı muhteva açısından aynı hakikate işaret etmekle birlikte sûfî müfessir Kuşeyrî, İsrâiloğulları'na bahşedilen sekîne ile Muhammed ümmetine bahşedilen sekîne arasındaki farka ve ikincisinin lehine olan üstünlüğe dikkat çekmiştir. Buna göre İsrâiloğulları'nın sekînesi düşmanla kendi aralarında el değiştirip duran bir sandığa konmuşken Muhammed ümmetinininki asla düşmanın ele geçiremeyeceği, hiçbir yaratılmışın otoritesinin işlemediği, sadece Cenâb-ı Hakk'ın tasarrufu altında bulunan bir yere, yani kalplerine yerleştirilmiştir (Kuşeyrî, I, 192).

Sekînenin İbrânice'deki karşılığı **şekîna**dır ve bazı şarkiyatçılara göre sekînenin de aslını bu kelime oluşturmaktadır (Goldzher, XXVI [1983], s. 143). Tanrı'nın yeryü-

zündeki tezahürünü ya da mevcudiyetini ifade eden kelime “yerleşmek, oturmak” mânasındaki “şkn” kökünden gelmektedir (Koehler – Baumgartner, IV, 1496). Fiil biçimi dışında Eski Ahid’de yer almayan şekina, Talmud ve Midraş literatüründe antropomorfik ifadelerin geçtiği Eski Ahid pasajlarına atıfla Tanrı kelimesi karşılığında kullanılmıştır. Bunların başında Tanrı’nın (bazan da isminin) toplanma çadırında, İsrâiloğulları’nın arasında, Kudüs’te, mâbedde ve Sînâ’da oturduğunu ifade eden pasajlar gelmektedir (Çıkış, 25/8; Sayılar, 5/3; Tesniye, 12/11; I. Krallar, 6/13; İşaya, 8/18; Hezekiel, 43/7, 9; Zekarya, 8/3). Talmud’da Tanrı’nın yüzünü, şanını ve kutsallığını belirtmek için şekina kelimesi kullanılmış, Eski Ahid’in Ârâmice tercümeleri olan Targumlar’da ise bu kavramlar **memra** (kelime = logos) veya **yekara** (şan) ile karşılanmıştır. Talmud, şekinanın tahtının göklerde olduğunu ifade etmekle birlikte yeryüzünün çeşitli bölgelerine (Aden Bahçesi, Bâbil, Sodom, Mısır, Kızıldeniz, vb.) bazan bir bulut görünümünde indiğinden, Hz. Mûsâ’nın müşahade ettiği yanan çalılıkta (Tesniye, 33/16; Exodus Rabbah, 2) ve İsrâiloğulları’nın Mısır’dan çıkarken yanlarına aldıkları iki sandıktan birinde mevcut olduğundan ve Nûh oğulları içinde sadece Sâm’ın çadırları (Sâm soyu) üzerinde tecelli ettiğinden bahsetmektedir (Sotah, 13^a; Yoma, 10^a, krş. Tekvîn, 9/27). Özellikle Ken’ân toprakları (Siyon) ve sadece İsrâil kavmi, bilhassa kohenler şekinayı taşıyabilecek kutsallıkta kabul edilmiş, mâbedin şekina için yapıldığı ve şekinanın mâbedin en kutsal bölümünde bulunduğu belirtilmiştir (Shabbath, 22^b). İsrâil kavmi sürgünde iken onlarla birlikte sürgüne giden ve onlarla birlikte kurtuluşu bekleyen şekinanın ikinci mâbedde mevcut olmadığına ve dünyanın sonunda tekrar yeryüzüne ineceğine inanılmıştır. İnsanlara ışık ve ses biçiminde görünen şekinanın kanatlarından da sıkça bahsedilmiş, bazan güvercin şeklinde (kutsal ruh) tasvir edilmiştir (Sotah, 9^b; Shabbath, 31^a; krş. Matia, 3/16; Luka, 2/9; Yuhanna, 1/32). Peygamberlerle konuştuğu belirtilen şekinanın koruyucu özelliğine de atıf yapılmıştır (Shabbath, 12^b).

Gerek Targumlar’da gerekse Talmud’da genellikle Tanrı ile özdeş kullanıma sahipken Ortaçağ yahudi âlimleri şekinayı Tanrı’dan ayrı ve müstakil bir varlık şeklinde algılamışlardır. Bu yahudi âlimleri, sonsuz ve ihata edilemeyen aşkın Tanrı kavramı ile yaratma ve vahiye bulunma sıfatlarını uzlaştırmak için logos kavramına benzer şe-

kilde Tanrı ile dünya arasında aracı olarak yaratıldığını düşündükleri Tanrı’nın nur biçimindeki şanından bahsetmişlerdir. Şekina diye isimlendirilen ve aynı zamanda kutsal ruhla özdeş kabul edilen bu nur yaratılmışların ilki olmakta, vahiy ve peygamberlerle konuşma bu nur aracılığı ile gerçekleşmektedir. Tanrı’nın Hz. Mûsâ ve İsrâiloğulları tarafından görüldüğünü ifade eden Eski Ahid pasajlarında da söz konusu şey Tanrı’nın nuru yani şekinadır. Bu nuru Tanrı’nın müstakil bir şekilde tezahür eden özü şeklinde tasvir edenler de olmuştur. Yahudi mistik geleneğinde ilâhlığın dışı unsuru ve yarı bağımsız bir varlık olarak algılanan şekina yaratılıştaki aşamaların (sefirot) sonuncusu, yani madde âlemine en yakın sefira ve insan ruhunun kaynağı olarak görülmüştür.

Kur’an’da işaret edildiği üzere İsrâiloğulları’nın sahip olduğu sandık ve sekine bağlantısı açısından önemli bir husus da Eski Ahid’de bahsi geçen kutsal sandık ya da ahid sandığıdır. Allah’ın emriyle Hz. Mûsâ tarafından yaptırıldığı ve içine on emrin yazıldığı olduğu iki taş levhanın konulduğu belirtilen bu sandık, İsrâiloğulları tarafından Tanrı’nın mevcudiyetinin ve yardımının görünür işareti kabul edilmiş ve toplanma çadırının en kutsal bölümünde muhafaza edilmiştir (Çıkış, 26/31-34; Tevrat nüshası, içinde menden bir parça bulunan kap ve Hârûn’un asâsının sandığın yanına konmasıyla ilgili olarak bk. Tesniye, 31/24-26; Çıkış, 16/32-34; Sayılar, 17/10). İsrâiloğulları’nın Sînâ’dan Ken’ân topraklarına yolculukları sırasında kohenlerin taşıdığı sandığın kendilerini mucizevi biçimde her türlü tehlikenin koruduğu nakledilmiştir (Yeşu, 3/14-17). Savaşta kavme eşlik eden, sandığa görevli din adamları dışında kimsenin dokunmasına ya da yaklaşmasına izin verilmemiştir (Hâkimler, 20/27; I. Samuel, 6/19). Gerek Tevrat’ta gerekse Rabbânî kaynaklarda sandığın içinde Tanrı’nın şanının ve yüce isminin bulunduğu belirtilmiştir (Çıkış, 40/34-35; Numbers Rabbah, 4/20). İslâm kaynaklarında yer alan, Şimuel peygamber zamanında sandığın Filistîler’in eline geçmesi hadisesi de Eski Ahid’deki bilgilere dayanmaktadır (I. Samuel, 4-6). Süleyman Mâbedi’nin inşasından sonra kohenler tarafından mâbedin en kutsal bölümüne yerleştirilen (I. Krallar, 8/1-11) ve bu esnada Tanrı’nın şanının mâbedi kapladığı belirtilen sandıktan Mezmurlar’da da (78/61) “Tanrı’nın gücü ve şanı” diye bahsedilmiştir. Bâbil sürgününden (m.ö. 586) sonra âkıbeti bilinmeyen sandıkla ilgili olarak Peygamber

Yeremya, gelecekte İsrâiloğulları’nın tamamen doğru yola döneceği ve artık sandığın yardımına ihtiyaç duymayacakları kehanetinde bulunmuştur (Yeremya, 3/16; krş. Hezekiel, 10/18-19). Hristiyan inancında gerek kutsal sandık gerekse şekina İshâ Mesih’le özdeşleştirilmiştir (Yuhanna, 1/14, ayrıca bk. AHİD SANDIĞI).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “şkn” md.; Taberî, *Câmî’u’l-beyân*, II, 606-616; VI, 104, 137; XIII, 88; Mâtürîdî, *Te’vîlâtü’l-Kur’ân* (nşr. Ahmet Vanlioğlu), İstanbul 2005, II, 141-142; VI (nşr. Ertuğrul Boynukalın), İstanbul 2006, s. 323, 364; Sa’lebî, *‘Arâ’isü’l-mecâlis*, Kahire 1324, s. 163-168; Kuşeyrî, *Letâ’ifü’l-işârât*, Kahire 1981, I, 192; II, 19; III, 419, 426-427; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Riyad 1418/1998, I, 289; II, 252, 264; Fahreddin er-Râzî, *Me-fâtihu’l-ğayb*, VI, 177-178; XVI, 65-66; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmî’* (nşr. Hişâm Semîr el-Buhârî), Riyad 1423/2003, II, 247-250; IV, 101; Ebû’l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefsîrû’l-Kur’ânî’l-âzîm*, Beyrut 1385/1966, I, 309; II, 358, 373; Elmahlî, *Hak Dini*, II, 832-833; IV, 2495, 2547; S. Gaon, *The Book of Beliefs and Opinions*, New Haven-London 1976, s. 121, 126-127, 130, 177; G. G. Scholem, *Major Trends in Jewish Mysticism*, New York 1995, s. 229-233; L. Koehler – W. Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament* (ed. M. E. J. Richardson), Leiden 1996, IV, 1496-1497; I. Goldziher, “Müslümanlarda Sekine Kavramı” (trc. Mehmet S. Hatipoğlu), *ÂÜİFD*, XXVI (1983), s. 143-153; Salih Çift, “Tasavvufî Sekine Kavramı”, *ÜÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XV/2, Bursa 2006, s. 197-210; M. Jastrow Jr. v.dğr., “The Ark of the Covenant”, *JE*, II, 103-107; K. Kohler – L. Blau, “Shekinah”, a.e., XII, 258-260; B. Joel, “Sekine”, *İA*, X, 327-328; T. Fahd, “Sakina”, *El²* (İng.), VIII, 888-889.

SALİME LEYLA GÜRKAN

□ TASAVVUF. Tasavvuf literatüründe “mânevî feyzin gelişi esnasında kalbin yaşadığı tatmin hali ve gönül huzuru” anlamında geçen sekine kelimesi namazla ilgili bir hadiste (Buhârî, “Cum’a”, 18) “sükûnet ve vakar” mânasında kullanılırken bir başkasında (*Müsned*, I, 106) özellikle mutasavvıfların yorumlarına zemin hazırlayacak tarzda yer almaktadır. Süfîler tarafından genellikle mârifet ve ilham bağlamında yorumlanan sekine kavramını ilk dönemde geniş biçimde ele alanların başında Hakîm et-Tirmizî gelir. Ona göre vahyin gelişi esnasında Cebrâil’in rolü ne ise ilhamda da sekinenin rolü odur. Peygamberler vahye rüya ve ilhamla hazırlan-dıklarından sekine bir bakıma nübüvetin mukaddimesi durumundadır. Sekine hem geliş aşamasında ilhama eşlik etmekte hem de gelen ilhamı kalpte karşılama vazifesi görmektedir. Gelen bilgidten dolayı kalpte oluşabilecek şüphe ve tereddüd